



РЕЦЕНЗИЯ

Вх. № РД 20-1263/14.08.2025

на дисертационен труд на тема „ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ДИРЕКТНИТЕ
ПЛАЩАНИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО ВЪРХУ СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО
РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ“ с автор ИВАЙЛО ДИМИТРОВ
ТОДОРОВ

Рецензент проф.д.ик.н. ЮЛИЯ ДОЙЧИНОВА – Университет за национално и
световно стопанство, член на научно жури съгласно заповед № 06-
110/25.06.2025 г. на Ректора на Икономически университет за провеждане на процедура
по присъждане на научна степен „доктор“ в професионално направление
3.8. „Икономика“

Информация за докторанта

Ивайло Тодоров е роден през 1975 г. в гр. Русе. Той е бакалавър със специалност
„Аграрна икономика“ и магистър по „Аграрен бизнес“ на Икономически университет
Варна, както и магистър по „Политология. Дипломатия и национална сигурност“ на
Великотърновския университет.

Тодоров има богат професионален опит като експерт в отдел „Инвестиционно
кредитиране“ в Централното управление на Държавен фонд „Земеделие“, главен експерт
в консултантска фирма „Сибола 2004“ ООД, ръководител проекти в „Селска мрежа БГ“
ДЗЗД, изпълнителен директор на „Агробизнес консултинг“ ООД и „Техноинкс
инженеринг“ ЕООД. Най-дългосрочно е участието му в Асоциация на земеделските
производители в България като главен секретар, изпълнителен директор и член на
Управителния съвет.

Тодоров е докторант към катедра „Аграрна икономика“ на Икономическия
университет гр. Варна от 17.07.2020 г. (Заповед РД 17-1601 на Ректора на ИУ Варна) и
се е обучавал в докторантската програма „Аграрен бизнес“. След полагане на
включените в програмата изпити и изпълнение на другите изисквания, той е отчислен е
с право на защита на 6.07.2023 г. (Заповед РД 17- 286 на Ректора на ИУ Варна).

Впечатляващ е списъка с участия и организиране на разнообразни форуми,
инициативи и събития, свързани с развитието на селското стопанство, на Общата
селскостопанска политика и подпомагане на дребните производители, развитие на
селските райони и др. Той е ярко потвърждение за успешното кариерно развитие, за
доброто съчетаване на експертиза в областта на аграрната политика, икономиката и



управлението на аграрния бизнес с активната гражданска позиция на Ивайло Тодоров през последните десетилетия.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в общ обем от 242 стр., в т.ч. 227 стр. основен текст и 15 страници използвани литературни източници. Той се състои от увод, 3 раздела с изводи от всеки раздел и обобщени в края на изследването, 11 таблици, 75 фигури и графики. Списъкът от използваната литература е от 127 източници на български, английски и други езици.

Структурата на дисертацията следва класическата схема на научното изследване – теория – методология – анализ – сценарии и изводи, което е позволило на автора да представи в необходимата пълнота изследователския си инструментариум и постигнатите резултати.

В увода е защитена актуалността на темата, но не е заявена оригиналността на изследването, което за първи път в нашата страна изследва връзките и зависимостите на директните плащания и развитието на селските райони. На практика това е анализ въздействието на формирания модел на земеделие във всеки селски район на неговото развитие.

В увода са включени необходимите за всяко научно изследване елементи. Правилно са определени предмета и обекта. Основната теза пряко свързана с дисертационния труд. Тя е насочена към доказването, че въздействието на директните плащания върху социално-икономическото развитие и заетостта в селските райони на България е ограничено и нееднозначно, като ефектът им зависи от регионалната структура на земеползването, характеристиките на земеделските стопанства, механизма и формата на подпомагане.

Основна цел на дисертационния труд е, след систематизиране на теоретико-методологическите въпроси, свързани с подпомагането на земеделието, да се анализира влиянието на директните плащания върху заетостта и социално-икономическото развитие на селските райони, да се изследва взаимовръзката между равнището на безработица и търсенето на работна сила в селското стопанство и на тази основа да се обосноват възможни сценарии за изменение на броя на стопанствата в България.

Оценка на съдържанието на дисертационния труд



Първата глава е посветена на теоретико-методологични аспекти на подпомагането в земеделието и социално-икономическото развитие на селските райони. Тя включва четири параграфи. В първия от тях е разгледана регулаторна и интервенционна роля на държавата и на директните плащания за устойчивото развитие на земеделието и селските райони. На базата на богат литературен преглед, авторът умело е поставил акцентите на ролята на държавата за развитие на селското стопанство и селските райони и на процесите на промени и развитие на Общата селскостопанска политика.

Вторият параграф е насочен към оценката на концептуална рамка на ОСП и спецификите на прилагането ѝ в България. В нея подробно са представени подходите и инструментите, прилагани от Общата селскостопанска политика през различните програмни периоди.

Третият параграф е посветен на териториалното райониране и селски райони: подходите и критериите за класификацията им, което е позволило на автора да изясни спецификата на използваната от него типология.

Специално внимание заслужава последния параграф на първата глава, в който е представена разработената методика за изследване на въздействието на директните плащания. Тя съчетава използването на методите на териториалния анализ на дялово преместване, метода на детерминация, статистически методи за класификация, метода на пропорционалната екстраполация за прогнозен анализ и др., както и анкетно проучване сред две ключови целеви групи – представители на публичната администрация и земеделски производители.

Във втората глава „Изследване на социално-икономическото развитие на селските райони в България“ се разграничават две части. Първата включва параграф, който е посветен на анализа на демографските характеристики и структура на работната сила в селските райони, а във втората - се оценява структура и динамика на доходите в земеделието в селските райони, ролята и ефектите на директните плащания върху доходите на земеделските стопанства и социално-икономическите фактори на развитието на селските райони. Тази структура е позволила на докторанта на фона на общата картина на развитието на района да оцени ролята и ефектите на директните плащания върху доходите на земеделските стопанства.



Трета глава е озаглавена „Оценка и възможни сценарии за развитие на селските райони в контекста на промените в ОСП на директните плащания“. В първия параграф на основата на проведено анкетно проучване са идентифицирани и оценени нагласите на двете целеви групи (земеделски стопани и представители на администрацията) за въздействието на директните плащания в селските райони. Авторът извежда различията в оценките и достига до редица изводи.

Във втория параграф е оценено влиянието на директните плащания върху икономическото и демографско развитие в селските райони. Те са в основата и на клъстерния анализ и оценката на социално-икономически различия в развитието на общините в България. Постигнатите резултати в тази част на дисертацията са създали необходимите предпоставки за разработването на сценарийния анализ за изменение в броя на земеделските стопанства до 2030 година.

Заклучението е насочено към резюмиране на резултатите и степента на доказване на заложените в дисертационния труд две хипотези. На основата на проведените в предходните части анализи и оценки, авторът убедително заключава, че двете хипотези не са категорично емпирично потвърдени.

Оценка на получените резултати и научните и приложни приноси

Представените научни приноси отразяват във висока степен постиженията на автора. Сред тях високо оценявам следните:

1. Разработена е оригинална интегрирана методика за оценка на социално-икономическото развитие на селските райони, която отчита връзките между подпомагането по ОСП и динамиката на социално-икономическите процеси на териториално равнище. В този контекст разработения интегриран коефициент на социално-икономическо развитие може да се интерпретира и като показател на жизнеспособност на селските район

2. Извършен е комплексен анализ на демографските и трудовите характеристики на селските райони в България, с акцент върху заетостта, промените в работната сила и регионалните различия в социалното развитие на районите.

3. Изследвана е структурата и динамиката на доходите в земеделието и са изведени ключови връзки и зависимости между структурата на земеделската дейност, публичното подпомагане на сектора и устойчивостта на доходите на земеделските производители.



4. Идентифицирано, анализирано и оценено е въздействието на директните плащания върху структурата и функционирането на земеделските стопанства, с оглед на разпределението на подкрепата, степента на концентрация и влиянието върху икономическата ефективност и равнопоставеността. Тази част от дисертационния труд е добра основа за последващ анализ при разработване на инструментите на националната аграрна политика.

5. Проектирана и апробирана е методика за изследване на нагласите на земеделските производители и административните структури за въздействието на директните плащания, като са идентифицирани различия във възприетията за конкурентоспособност, достъп до информация и институционална подкрепа. Получените резултати могат да се използват при формиране на бъдещи инструменти и мерки на аграрната политика.

6. Разработен е сценариен анализ за бъдещото развитие на броя и структурата на земеделските стопанства до 2030 година, който очертава ограничен трансформационен ефект на директните плащания при запазване на досегашния модел на подпомагане. Тази разработка може да се използва от компетентните органи при разработване на националната аграрна политика.

Авторефератът отразява в необходимата степен основните резултати на дисертационния труд.

Представените документи по процедурата доказват, че са реализирани 5 броя публикации по тематиката на дисертационния труд – две статии в индексирани научни издания и три доклади на престижни научни конференции. Тази информация показва, че резултатите от проведеното изследване са получили известност и признание в научната общност.

Въпроси и препоръки

Към докторанта има два въпроса и една препоръка.

В дисертацията е направен извода, че нарастващия обем на директните плащания през анализирания период не водят до съществени положителни промени на равнище община и не допринасят в значима степен за преодоляване на регионалните неравенства. В тази връзка въпросът ми към докторанта е как оценява методическия подход за определяне на размера директните плащания – при приемането на новите страни-членки



и след достигане на пълния им размер след осемгодишния период? Ако целта беше да не се спре реструктурирането – как оценяване постигането ѝ?

Един от изводите от изследването е, че „стопанствата с по-висок капацитет по-рядко развиват сътрудничество, което ограничава възможностите за споделяне на ресурси и достъп до пазари“. В тази връзка как оценявате мерките за стимулиране на координацията, сътрудничеството и кооперирането през настоящия програмен период?

Препоръчвам публикуването на дисертационния труд и предоставянето му на аграрикономическата общност и на експерти в областта на регионалната икономика и развитие.

Заклучение.

Изложеното съдържание, резултатите и научните приноси, съдържащи се в дисертационния труд на Ивайло Тодоров, ми дават основание за следните констатации:

- Проектът за дисертационен труд е цялостно, оригинално, комплексно, завършено научно изследване на изключително актуален, развиващ се и сложен проблем;
- Приложен е интердисциплинарен подход и е изградена оригинална методологическа рамка на изследване, което е позволило на автора да съчетае и приложи методи с различен характер, изисквания и възможности;
- Представените текстове, които описват научните приноси, във висока степен отразяват постигнатото от автора.

На основата на представените характеристики, резултати и научни приноси, съдържащи се в дисертационния труд, оценявам положително съдържанието му. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуваме за присъждане на образователната и научната степен «доктор» по 3.8 Икономика (Аграрна икономика) на Ивайло Димитров Тодоров.

30.07.2025 г.

Рецензент:

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

Проф.д.ик.н. Юлия Дойчинова



РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Теодорина Желязкова Турлакова
Катедра „Аграрна икономика“, Икономически университет-Варна,
професионално направление 3.8 „Икономика“ и научна специалност
„Икономика и управление (Аграрно предприемачество и регионална
предприемаческа активност)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление: 3.8. Икономика, Докторска програма: „Аграрен бизнес“, ИУ-Варна.

Автор на дисертационния труд: докторант Ивайло Димитров Тодоров

Тема на дисертационния труд: „Въздействие на директните плащания в земеделието върху социално – икономическото развитие на селските райони“

Основание за изготвянето на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № РД 06-110/25.06.2025 г. на Ректора на ИУ-Варна и решение на научното жури от първо заседание, проведено на 27.06.2025 г.

1. Информация за дисертанта

Докторант Ивайло Тодоров е завършил средното си образование в природоматематическа паралелка с профил физика на СОУ „Ст.Заимов“, град Плевен през 1994 г. През периода 1996 до 2000 г. се обучава и получава ОКС "бакалавър" по специалност "Аграрна икономика" в ИУ-Варна, а в периода 2011-2012 г. – ОКС "Магистър" по „Аграрен бизнес“ в ИУ-Варна и по „Политология. Дипломатия и национална сигурност“ в ВТУ „Св.Св.Кирил и Методий“.

Ивайло Тодоров започва трудовата си дейност като експерт в отдел „Инвестиционно кредитиране“, ЦУ на ДФ „Земеделие“ - София, към Министерство на земеделието и горите. От 2002 до 2006 г. е главен експерт в консултантска фирма по разработка, консултации и управление на инвестиционни проекти по европейски програми. През 2004 г. основава сдружение с нестопанска цел - „Асоциация на земеделските производители в България“, на което до 2023 г. последователно е главен секретар, изпълнителен



директор и член на Управителния съвет. През различните периоди в зависимост от изпълняваната длъжност Ивайло Тодоров управлява и организира разнообразната и многообхватна дейност на АЗПБ. Едновременно с изпълняваните ангажименти към асоциацията, докторант Тодоров е основател и изпълнителен директор на „Агробизнес консултинг“ ООД, управител и собственик на „Техноинокс инженеринг“ ЕООД, представляващ Обединението „Селска мрежа БГ“ ДЗЗД (до 2022 г.).

Всичко това показва богатия практически опит на докторант Ивайло Тодоров в сферата на консултантската дейност, управлението на инвестиционни проекти, подпомагането на селските райони и биосигурността в сферата на селското стопанство.

Докторантът се е обучавал в катедра „Аграрна икономика“ при Стопански факултет на ИУ-Варна по докторска програма „Аграрен бизнес“ съгласно решение на ФС на Стопански факултет, протокол № 10/24.06.2020 г. и заповед № РД 17-1601/17.07.2020 г. на Ректора на ИУ-Варна. Обучението е осъществено в самостоятелна форма, през периода 24.06.2020-26.06.2023г. Докторант Ивайло Тодоров е изпълнил успешно индивидуалния си план за обучение, събрал е необходимия брой кредити и е отчислен с право на защита съгласно решение на ФС на Стопански факултет, протокол № 2/03.07.2023 г. и заповед № РД 17-286/06.07.2023 г. на Ректора на ИУ-Варна.

Дисертационният труд е обсъден на Катедрен съвет на катедра „Аграрна икономика“, протокол № 09/17.06.2025 г. и е открита процедура за защита пред Научно жури, в съответствие с чл. 53 и чл.54 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна.

2. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд на докторант Ивайло Тодоров е резултат от самостоятелно научно изследване. Темата е точно формулирана и отразява извършения анализ и направената социално-икономическа оценка за влиянието на директните плащания върху развитието на селските райони. Подбраната тема е актуална и значима, заслужава внимание и има място в научния дебат както в теоретичен, така и в практико-приложен план. Въпреки наличието на изследвания от чужди и български автори върху социално-икономическото развитие на селските райони, тази научна област е нужно да бъде обогатена особено що се отнася до изследване на прякото и косвено влияние на директните плащания върху настоящото състояние на селските райони и в дългосрочна перспектива. Обоснована е необходимостта от устойчиво развитие на селските територии в



условията на променяща се структура на земеделието, висока чувствителност на трудовия пазар и неравномерно разпределение на субсидиите, поради което възникват стратегически въпроси във връзка с политиките на подпомагане на земеделието. Ето защо приемам за резонен научния и приложен интерес на докторанта в тази посока.

Целта на дисертацията е ясно формулирана, изследователската теза и хипотезите съответстват на общата изследователска насоченост и етапите на анализ.

Предметът, обектът и задачите на изследването са в логична връзка с поставената цел. Предмет на изследване са „състоянието и промените в социално-икономическото развитие на селските райони, както и връзката им с прилаганата политика на доходите на земеделските производители чрез директните плащания“. Обект на изследване са „селските райони в България, характеризиращи се с различна степен на социално-икономическо развитие“.

Целта на разработката е конкретизирана обосновано в седем изследователски задачи, предопределящи и структурата на изложението: (1) на основата на типологизация на селските райони да се извърши анализ на социално-икономическото им развитие (2) да се идентифицират ефектите от политиката на подпомагане, с акцент на директните плащания (3) да се приложи регионален анализ и класифицира развитието на селски райони (4) да се изследва влиянието на вътрешни и външни фактори (5) да се анализират регионалните различия, основните зависимости и ефекти върху земеделието и пазара на труда (6) да се представи класификация на селските райони въз основа влияние на директните плащания (7) да се разработят и оценят възможни сценарии за динамика на брой и структура на земеделските стопанства като се отчете въздействието на политиката за разпределение на директните плащания.

Избраният подход и методика на изследването, както и времевият обхват на анализ позволяват постигането на изследователската цел и решаването на поставените в дисертационния труд задачи. Богатият набор от използваните методи за анализ и представените ограничения в дисертацията показват високо научно ниво на изследването.

Основните ограничения, които са поставени в дисертационния труд с цел да се конкретизира обхватът на изследването се отнасят до информационната недостатъчност и динамика по отношение на обособяването на селските райони, което произтича и от разминаването им с административно-териториалните единици (градове и села).



В разработката се отстоява тезата, че „въздействието на директните плащания върху социално-икономическото развитие и заетостта в селските райони на България е ограничено и нееднозначно, като ефектът им зависи от регионалната структура на земеползване, характеристиките на земеделските стопанства, механизма и формата на подпомагане". За доказване на основната теза на дисертационния труд се проверяват две значими хипотези: Хипотеза 1: Социално-икономическото състояние на селските райони се определя от множество фактори, сред които ключова роля играе подпомагането чрез директни плащания; Хипотеза 2: Неравномерното разпределение на общия размер на директните плащания и концентрацията на земя в ограничен брой стопанства водят до ограничаване на възможностите за селскостопанска дейност и оказват негативно влияние върху заетостта и пазара на труда в селските райони.

Използван е подходящ изследователски инструментариум, който определям като исторически и системен подход, метод на анализа и синтеза, сравнителен метод, метод на индукцията и дедукцията. Приложени са емпирични методи като анкетно изследване на потребителски нагласи, Shift-share, клъстерен и сценариен анализ.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

3. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 242 страници. Структурата на дисертационния труд като елементи, съотношения и връзка между тях може да се приеме за балансирана и логично изградена. Тя отразява последователността на възприетия от автора концептуален модел на изследването в съответствие с неговата цел и основна изследователска теза. Дисертационният труд съдържа увод, изложение в три глави (210 стр.), заключение, използвана литература.

Използван е богат илюстративен материал - 12 таблици и 70 фигури. Библиографският апарат включва 127 източника, от които 103 литературни и 24 специализирани интернет сайтове.

Стилът на дисертационния труд е стегнат и точен, на високо словесно равнище. Текстът е написан на научен език.

В увода е представена логическата рамка на изложението и е обоснована необходимостта от изследване на въздействието на директните плащания върху социално-икономическото развитие на селските райони в страната. Прецизната формулировка на цел, задачи, предмет и обект на дисертационния труд дава



възможност на автора да очертае концептуално основните опорни точки на последващото научно изследване.

В първа глава на дисертационния труд „Теоретико-методологични аспекти на подпомагането в земеделието и социално-икономическото развитие на селските райони“ са разгледани регулаторната и интервенционна роля на държавата и по-конкретно на директните плащания за устойчиво развитие на селските райони. Изследователският интерес е насочен към концептуалната рамка на ОСП и спецификите ѝ на прилагане в България. Специално място е отделено на основните видове типологии, критериите за класификация на селските райони и е изяснена концептуалната същност на местния подход. Достатъчно аргументирано и многообхватно в параграф втори и трети са представени критичните виждания на автора относно дискутираните концепции, типологизиращи и класифициращи селските райони. Съвсем основателно, базирайки се на различни подходи и теоретични постановки дисертантът поставя методологичната основа за изследване на въздействието на директните плащания чрез използване на различни инструменти за анализ. В тази връзка много точно, с последователност и яснота се изгражда методиката за анализ, която включва статистически структурен анализ за оценка на степента на обвързаност между директните плащания и социално-икономическото състояние (детерминационен анализ); shift – share analysis (SSA) на няколко нива; коефициент на Джини и анализ на първични данни. Умело са използвани различни авторови позиции и подходи и дисертантът с лекота успява да надгради методиката на изследване, което представлява една солидна база за приложните изследвания и констатациите, направени в следващите части на разработката.

Във втора глава на дисертационния труд „Изследване на социално-икономическото развитие на селските райони в България“ е направена сравнителна демографска и социално-икономическа характеристика на селските райони в България и страните от ЕС. Акцентира се върху намаляване на населението, структурните различия, както и промените в заетостта и работната сила в аграрния сектор. На основата на вторични данни се изследва приноса на земеделието към икономиката, нивата на доходите, субсидирането и икономическите различия между стопанствата. Проучени и систематизирани са резултатите за ефекта на подпомагането върху средните нетни доходи, дялът на продукцията от растениевъдство и животновъдство, динамиката на брутните фермерски доходи на стопанство според икономическия размер и др. Направен е обширен анализ сравнителен и динамичен анализ на селски и неселски райони за периодите 2008/2009 и 2016/2017 г. като са идентифицирани осем основни



фактора, класифицирани в три групи: икономически, демографски и социални. Обработен е обемен статистически материал, направени са научно-обосновани анализи и са изведените коефициенти и индекси в конкретната изследвана група. Цялостният диагностичен, регионален и ретроспективен анализ по райони е на високо научно равнище и е основа за направените логични и обосновани изводи.

В трета глава докторантът умело задълбочава изследването в посока „Оценка и възможни сценарии за развитие на селските райони в контекста на промените в ОСП и на директните плащания“. Третират се въпросите за нагласата към директните плащания на две целеви групи- представители на публичната администрация и земеделските стопани. На основата на кълстерен анализ се изследва връзката между получените директни плащания и нивата на териториално развитие. Анализите обхващат 265 общини в България, които са разпределени в шест кълстера на основата на териториален анализ на дяловото преместване(TSSA) и получен интегрален индекс на социално-икономическо развитие (TSS). С цел да се изследва бъдещата структура на сектора до 2030 г. в условията на продължаващото прилагане на ОСП е направен сценариен анализ, на основата на екстраполация на данните за броя на стопанствата от 2010 и 2020 г.

Цялостният резултат на дисертационното изследване дава основание за извода, че основната цел на дисертационния труд е постигната. Поставените изследователски задачи са изпълнени. Първата работна хипотеза не се потвърждава категорично, а втората не намира емпирично потвърждение. Това дава основание на докторанта да предложи промени в цялостната концепция на ОСП по отношение на селските райони към по-добра секторна балансираност с ясна териториална измеримост.

Съдържанието на дисертационния труд и цялостното изследване свидетелстват, че докторант Ивайло Тодоров познава детайлно социално-икономическата проблематика на развитието на селските райони. Дисертационният труд не само третира един значим и малко изследван проблем. Той представлява сериозно и задълбочено проучване на влиянието на подпомагането върху развитието на селските райони. Дисертантът е пристъпил към изпълнението на разработката на базата на сериозна теоретична подготовка с много добро познаване и умение да интерпретира научните достижения в областта на развитието на селските райони и подпомагането чрез европейската селскостопанска политика. Разработена е интересна методология и е използван подходящ статистически инструментариум и методика за анализ. Дисертантът е събрал, систематизирал и интерпретирал значителен фактически материал.



Показани са умения критично да се осмислят и оценяват резултатите от научното изследване.

По структура и съдържание, дисертационният труд съответства на изискванията на чл. 56, ал. 2 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет - Варна.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Докторант Ивайло Тодоров е постигнал безспорни приноси в дисертационния труд както следва:

Първо, Разработена е интегрирана методика за оценка на социално-икономическото развитие на селските райони, която отчита връзките между подпомагането по ОСП и динамиката на социално-икономическите процеси на териториално равнище.

Второ, Въз основа на извършен комплексен анализ на демографските и трудовите характеристики на селските райони в България, са систематизирани изводи относно заетостта, промените в работната сила и регионалните различия в социалното развитие на районите.

Трето, Изследвана е структурата и динамиката на доходите в земеделието, като са проследени ключови зависимости между структурата на земеделската дейност, публичното подпомагане и устойчивостта на доходите.

Четвърто, Анализирано е въздействието на директните плащания върху структурата и функционирането на земеделските стопанства, с оглед на разпределението на подкрепата, степента на концентрация и влиянието върху икономическата ефективност и равнопоставеността.

Пето, Проектирана и апробирана е методика за изследване на нагласите на земеделските производители и административните структури, като са идентифицирани различия във възприятията за конкурентоспособност, достъп до информация и институционална подкрепа.

Шесто, Изготвен е сценариен анализ за бъдещото развитие на броя и структурата на земеделските стопанства до 2030 година, който очертава ограничен трансформационен ефект на директните плащания при запазване на досегашния модел на подпомагане.

Някои от приносите могат да бъдат определени като предимно научни (или теоретико-методологични, например първи, пети и шести принос), а други имат научно-приложен характер.



5. Публикации и участие в научни форуми

Докторант Ивайлю Годоров представя 5 публикации по темата на дисертацията, включващи две статии- една самостоятелна и една в съавторство и три доклада, два от които самостоятелни. Докладите са представени на научните конференции на катедра "Аграрна икономика" (някои, от които още през 2010 г.), а статиите са публикувани в престижното списание Икономика и управление на селското стопанство. Представените публикации отразяват съществени резултати от дисертационния труд и са достатъчни с оглед представянето на проблематиката и автора пред научната общност.

Дисертантът отговаря на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 26, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

6. Оценка на автореферата

Предоставен е автореферат на български и английски език. Авторефератът отговаря на нормативните изисквания, резюмира и отразява коректно структурата, логиката и съдържанието, оценките и изводите изложени в дисертационния труд. В достатъчна степен са представени анализите, изводите и научните приноси.

7. Констатирано или не констатирано плагиатство в дисертационния труд или автореферата

Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в дисертацията.

8. Бележки и препоръки

Дисертационният труд се отличава с висока научна стойност на изследването, затова бих препоръчала на докторанта, да работи в посока методиката, резултатите от изследването и направените препоръки да бъдат използвани в практиката с оглед тяхната полезност или да бъдат предоставени или опубличени пред държавни и европейски институции.

9. Въпроси

Изследваната проблематика поражда следните въпроси за достойна защита:

1. Как следва да бъдат планирани политиките по отношение на подпомагането и на селските райони, за да постигнем еднозначно и положително влияние на подпомагането в земеделието като цяло върху социално-икономическото развитие на селските райони?



2. Необходимо ли е в бъдеще да се мисли за политики предимно на териториален принцип, а не със секторен обхват и дали ендогенния подход не би бил по-подходящ (например чрез подхода Лидер, предлаган като основен инструмент след 2027 г.)?
3. На какво според докторанта се дължат различията в изследваните нагласи на земеделските стопани и публичната администрация и най-вече по отношение на конкурентоспособността? Как ще се отрази на конкурентоспособността на стопанствата планираната след 2027 г. нова мрежа „Единство“, която да помага на земеделските производители да се справят с въздействието на пазарните смущения?

10. Заключение

Рецензията докторат е цялостен, самостоятелен научен труд, който има завършен вид и съдържа оригинални научни и практико-приложни приноси. Отличава се с целенасоченост и задълбоченост при изследване на теоретичните и практико-приложни аспекти на социално-икономическото развитие на селските райони. Основната цел и конкретните задачи на разработката са в цялост успешно постигнати. Чрез представеното научно изследване кандидата се представя като изграден изследовател, с доказани възможности да създава методика и формулира собствени решения по проблемите на селските райони. Разработката на тема „Въздействие на директните плащания в земеделието върху социално-икономическото развитие на селските райони“ съответства на изискванията на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна.

Въз основа на гореизложеното с убеденост и отговорност поставям категорична **положителна оценка** на дисертационния труд и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен "Доктор" по професионално направление 3.8. Икономика, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, докторска програма "Аграрен бизнес" на Ивайло Димитров Тодоров.

05.08.2025 г.
Варна

Изготвил рецензията:
/проф. д-р

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679